

**itt van
AMERIKA**

itt van AMERIKA

*Az amerikai politika hatása
Magyarországon*

SZERKESZTETTE
SEBŐK MIKLÓS ÉS BÖCSKEI BALÁZS

ATHENAEUM

© B. Simon Krisztián, Bednárík Imre, Bíró-Nagy András, Böcskei Balázs, Braun Róbert, Dessewffy Tibor, Dorosz Dávid, Gavra Gábor, Győri Gábor, Győry Csaba, Gyulai Attila, Hajdu Nóra, Kis György Márk, Kováts Eszter, Lakatos Júlia, Mikecz Dániel, Németh S. Szilárd, Oross Dániel, Paár Ádám, Polyák Gábor, Rada Péter, Schlanger Márton, Sebők Miklós, Stumpf István, Stumpf Péter Bence, Szabados Péter, Szabó Andrea, Szabó Miklós, Szabó Palócz Orsolya, Szigetvári Viktor, Szilágyi Emese, Tóth Csaba, Ugrósdy Márton, Vasali Zoltán, 2019

A kötetet összeállította és szerkesztette:
Sebők Miklós és Böcskei Balázs

Szakmai lektor: Török Gábor
Kiadói szerkesztő: Lakner Zoltán

A kötet megjelenését a Társadalomtudományi Kutatóközpont támogatja.

Minden jog fenntartva.

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
Tel.: 1-235-5030
www.athenaeum.hu
www.facebook.com/athenaeumkiado

ISBN: 978 963 293 978 0

Felelős kiadó: Szabó Tibor Benjámin
Felelős szerkesztő: Besze Barbara
Műszaki vezető: Drótos Szilvia
Borítóterv: Földi Andrea
Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor



Készült a Gyomaikner Nyomda Zrt.-ben,
a nyomda alapításának 137. esztendejében, 2019-ben.
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők
Egyesülésének tagja.
Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

Tartalomjegyzék

Előszó	
DAVID B. CORNSTEIN	7
I. Az amerikai politika hatása Magyarországon	
SEBŐK MIKLÓS–BÖCSKEI BALÁZS	10
II. Demokrácia, intézmények és közpolitika	
Politikai intézmények és az alkotmányozás	
STUMPF ISTVÁN	20
Állampolgári nevelés és a fiatalok demokráciaképe	
SZABÓ ANDREA–OROSS DÁNIEL	36
A Bajnai-kormány és az amerikanizálódás	
SZIGETVÁRI VIKTOR	50
Lobbizás és érdekképviselés	
HAJDU NÓRA	60
Agytrösztök	
BÍRÓ-NAGY ANDRÁS	70
Büntetőpolitika	
GYÓRY CSABA	85
Környezetpolitika	
VASALI ZOLTÁN	98
Külpolitika	
RADA PÉTER	110
Biztonságpolitika	
UGRÓSDY MÁRTON	121
III. Kampányok, tanácsadás és média	
Negatív kampány	
BRAUN RÓBERT	136
A politikai nyelv és a keretezés	
GYULAI ATTILA	150

A politikai Big Data	
KIS GYÖRGY MÁRK	164
Közösségi média	
DESSEWFFY TIBOR–SZABÓ MIKLÓS	175
Előválasztás	
SCHLANGER MÁRTON–TÓTH CSABA	190
Előválasztás és online közvélemény-kutatás	
BÖCSKEI BALÁZS	200
Kampány a terepen	
DOROSZ DÁVID–SZABADOS PÉTER	212
Kampányfinanszírozás	
SZILÁGYI EMESE	223
Médiarendszer és médiapiac	
POLYÁK GÁBOR	239
Amerikai televíziós minták az ATV-nél	
NÉMETH S. SZILÁRD–BEDNÁRIK IMRE–GAVRA GÁBOR	256
IV. Mozgalmak és ideológiák	
Politikai mozgalmak	
MIKECZ DÁNIEL–SZABÓ ANDREA	268
Egy adaptált eszme: az amerikai konzervatív ellenkultúra	
LAKATOS JÚLIA	287
Az alt-right és a magyar jobboldali média	
B. SIMON KRISZTIÁN	304
Liberalizmus: a rettegett kifejezés	
STUMPF PÉTER BENCE–SZABÓ PALÓCZ ORSOLYA	315
Identitáspolitiká: túlkapás, vagy a dolog maga?	
KOVÁTS ESZTER	325
Elnökök, ideológiák és a film	
PAÁR ÁDÁM	339
V. Epilógus: Az amerikai és a magyar demokrácia fejlődése	
GYÓRI GÁBOR	356
Irodalom	373
A szerzőkről	391
Névmutató	398

Előszó

DAVID B. CORNSTEIN

Az Amerikai Egyesült Államok magyarországi nagykövete

Az Amerikai Egyesült Államok és Magyarország több évszázados kapcsolata rendkívüli mélységű és gazdagságú. Mindkét ország állampolgárai jelentős módon járultak hozzá az Egyesült Államok, valamint Magyarország kulturális, politikai, üzleti és technológiai fejlődéséhez. Idén kétoldalú kapcsolataink két mérföldkövet ünnepeljük: harminc év telt el a magyarországi rendszerváltás óta, amellyel az ország elindult a nyugati integrációhoz vezető úton; illetve húsz évvel ezelőtt lett Magyarország tagja az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének – a NATO-nak –, ezáltal pedig hivatalosan is az Egyesült Államok rendíthetetlen szövetségésévé vált.

Az elmúlt harminc évben a magyarok olyan módon nyitották meg országuk kapuit az Egyesült Államok felé, amely a kommunizmus alatt elképzelhetetlen lett volna. A technológia gyors fejlődésével pedig egyre könnyebbé vált a magyaroknak is nyomon követni az Egyesült Államok eseményeit és folyamatait – beleértve a politikai trendeket is.

E kötet mintegy két tucat tudományos tanulmánya azt elemzi és értelmezi, hogy az Egyesült Államok politikájának egyes aspektusai miként befolyásolták a magyarországi politikát. A tanulmányokból kirajzolódó történetek több évtizedet fednek le, és átívelnek mindkét ország számos politikai adminisztrációján. Számptalan különféle kérdéssel foglalkoznak a politikai intézményektől a politikai kampányokig, további kulcsfontosságú területeket érintve. A tanulmányokban vizsgált fejlemények némelyike a hétköznapi megfigyelő számára is nyilvánvaló lehet, míg mások elemzése komolyabb szakértelmet és különlegesebb megközelítésmódot kíván meg. A tanulmányok közül több is felvet olyan kérdéseket, amelyek a mai napig vitatottak az Egyesült Államokban vagy éppen Magyarországon.

Ami azonban a kötet valamennyi tanulmányára igaz: a két ország közötti párbeszéd előmozdítását szolgálják.

Politikai párbeszédünk – még olyankor is, ha valamely kérdésben éppen nem értünk egyet – képezi a magyar–amerikai kapcsolatok alapjait. Ezt a párbeszédet pedig kizárólag a kölcsönös megértés révén vagyunk képesek fenntartani és előmozdítani, a kölcsönös megértés fokozásában pedig az e tanulmánykötethez hasonló munkák kiemelt szerepet töltenek be. Bár nem feltétlenül értek egyet a tanulmányokban megfogalmazott valamennyi ponttal, pályafutásom során megtanultam: egy kapcsolat egészsége szempontjából ugyanolyan fontos kritikuskaink véleményének meghallgatása, mint azoknak a dicsérete, akik egyetértenek velünk. Nagy várakozással tekintek elébe kétoldalú kapcsolataink még szorosabbá válásának a következő évek során; meggyőződésem, hogy a kötetben szereplő tanulmányok által indított párbeszéd új lehetőségeket kínál nagy-szerű országaink kapcsolatainak elmélyítésére.

I.
**Az amerikai politika
hatása Magyarországon**

„Itt van Amerika, itt van Amerika, itt van Amerika legszebb asszonya” – énekelte annak idején Komár László, a „magyar Elvis”. Ahogy a táncdalénekes munkássága is jelentős részben az amerikai popkultúra egyfajta magyaros interpretációjának tekinthető, úgy épültek be – részlegesen, hol kisebb, hol nagyobb mértékben – az amerikai értékek, kultúra és intézmények Magyarország mindennapjaiba.

Az Egyesült Államok és az amerikai nép egyszerre kulturális és gazdasági, potenciálisan pozitív vagy éppen negatív hatását jól példázza az olyan nagy márkák megítélése, mint a Coca-Cola vagy a McDonald’s. Gothár Péter *Megáll az idő* című filmjében – miközben Little Richard hangja szól a házibuliban – az újonnan érkezőket így fogadja az egyik jelenlévő:

– Ezt kóstold meg! Már mindenki ivott... teljesen kikészít... Én már nem látok... képeslapokat látok tőle. Ez kábítószer!

– Mi a szar ez?

– Coca-Cola.

A szabad világ mámorát persze valójában kevésbé a feltételezett kokaintartalommal, semmint új ízével, profi csomagolásával közvetítette a szénsavas ital. Néhány évtizeddel később ugyanakkor már arról énekelt a Tankcsapda zenekar, hogy

„De te az orrodig se látsz / Neked jó a McDonald’s / Neked elég,
ha Coca a kóla / Te ugyanúgy tehetsz róla

Hogy (átvernek) a reklámmal, / ezzel az Amerika-lekvárral, / ezzel a műanyag étellel.”

A másik megénekelte globális amerikai márka, a McDonald’s e sorok írásakor 30 éve jelent meg Budapesten. Az „igazi”, tehát már nem csalamádés hamburgerért kigyózó Régiposta utcai sorok mára

legendássá váltak: ahogy a magyar nép – úgy érezte legalábbis – készen állt arra, hogy az állampárti szocializmust demokráciára és piacgazdaságra cserélje, ugyanúgy éhezett a Big Macre a CityGrill után. Viszont az Újvilágból egyúttal az új problémák is megérkeztek az óvilágba, a gyorséttermi menü egészségtelenségétől (gondoljunk csak a *Super Size Me* című dokumentumfilmre) a globális piacra dolgozó nagyüzemi szarvasmarhatartás és a vágóhidak számos problémájáig.

Az amerikai kulturális és gazdasági hatás a világ szinte minden országában jelentős, ennek minden pozitívumával és árnyoldalával együtt. Ugyanez igaz az amerikai politika hatására más országok közügyei kapcsán. Közhelyszerűen szokás úgy érvelni, hogy a magyar politikai élet egy-egy eseménye vagy jelensége már „az Egyesült Államokból ismert”. A hazai politikai teljes amerikanizációjának tézise ugyanakkor leegyszerűsíti a valódi helyzetet. Igaz, hogy valóban minden amerikai import, amit ma a politikai vagy üzleti kampánytechnikákban látunk, de e módszerek egyike sem tudna működni, ha alkalmazóik nem lennének tekintettel a hazai sajátosságokra. Az eszközök tehát lehetnek hasonlóak, viszont a terep, amelyen alkalmazzák őket, nagyon különböző. Így helyesebb lenne e jelenségek értelmezése során *magyar–amerikai* politikai termékekről és fejleményekről beszélni.

Tanácsadók, elemzők, aktivisták és politikusok, de még elismert Amerika-szakértők is gyakran esnek abba a csapdába, hogy automatizmusnak tekintenek tengerentúli trendeket, a digitális politika új „iskoláinak” alkalmazásától az alkotmányos rendszerek egymásnak történő megfeleltetésén át az egyes ideológiák magyarra „fordításáig”. Pedig az amerikai és a magyar politikának eltérő sztenderdjei vannak – a sikeres amerikai ötletgazdák, valamint az előrelátó magyar „politikavásárlók” tisztában is vannak ezzel.

Ami a tudományos hatásokat illeti, a magyar kutatók és fordítók számos alapos, referenciának tekinthető munkát adtak közre, amelyek egészen az alapító atyáig vagy akár még tovább ásnak vissza,

hogy bemutassák az amerikai politika múltját és jelenét.* Amerika „messze van”, de ha csak azt nézzük, hány egykori elnök, miniszter, elnöki tanácsadó vagy jegybanki vezető visszaemlékezései – néha közpolitikai javaslatok – jelentek meg könyv formájában itthon, akkor nyugodtan kijelenthetjük: nincs még egy olyan nagyhatalom, amelynek politikája kapcsán ilyen bőséges források állnának a magyar olvasó rendelkezésére.

Amerika e tekintetben tehát nagyon is közel van, ahogy a 2010-es évek amerikai politikája is a magyar mindennapokban. Vegyük csak az alt-right európai „lerakatainak” megjelenését, az amerikai negatív-kampány-guruk és online technikáik hazai alkalmazását vagy a magyar alkotmányos átalakulás kapcsán zajló közéleti, de egyben jog- és politikaelméleti vitákat. Mint a jelen kötetben továbblapozó olvasók tapasztalhatják, a magyar közéletben megjelenő amerikai hatások egyre nyilvánvalóbbak, miközben „utazási idejük” drasztikusan lecsökkent: az amerikai viták kirobbanása után szinte hetek-hónapok alatt megjelent hazánkban is a tények utáni politikával vagy az állhírgyártás technológiájával kapcsolatos diskurzus, ahogy az amerikai környezet- vagy biztonságpolitikai döntések is valós időben befolyásolják a magyar döntéshozók mozgásterét. Az amerikai politika így nemcsak gyakorlatokat és ötleteket exportál Magyarországra, hanem súlyos, a demokráciánkat és jólétünket közvetlenül érintő következményeket is.

* * *

Jelen kötet célja, hogy átfogó, megbízható, egyben közérthető képet adjon a magyar olvasóknak arról, milyen hatást gyakorolt az amerikai politika a rendszerváltás utáni Magyarországra. A kötet összeállításakor a politika iránt érdeklődő nagyközönséget céloztuk meg, benne a felsőoktatási hallgatókat, politikai szakértőket és az újságírókat. A szerzőgárda összeállítása során olyan kutatókat és

* Nincs lehetőségünk itt átfogó irodalmi áttekintést adni, és nem is szeretnénk senkit megbántani egy elnagyolt összefoglalással. Így referenciának csak két művet adunk meg: Andor, 2002 illetve Magyarics, 2014.

gyakorlati szakembereket kértünk fel az adott témák megírására, akik megítélésünk szerint a legjobb rálátással rendelkeznek az adott területre eddigi publikációik vagy szakmai karrierjük fényében. A szerzők egy része a (korábban az MTA-hoz tartozó) Társadalomtudományi Kutatóközpont munkatársa, mások egyetemi oktatók, politikai elemzők vagy cégvezetők.

A fejezetek a következő általános kérdésre válaszolnak: Hogyan hatott az Egyesült Államok politikája, ennek szereplői, intézményei és folyamatai a rendszerváltás utáni magyar belpolitikára? A hangsúly tehát nem a nemzetközi kapcsolatokon, a két ország formális viszonyán van, hanem az amerikai politikai kultúra, gyakorlat és gondolkodás hatásán a magyar belpolitika szereplőire és folyamataira, ideértve a közpolitikát, a politikai tanácsadást és a kampányokat. Az általános kérdés megválaszolásán túl az alábbi szempontok figyelembevételére is kértük a szerzőket:

- Mikortól mutatható ki közvetlen amerikai hatás a rendszerváltás utáni magyar politika adott területén?
- Általánosan, vagy a politikai táborok tekintetében eltérő hangsúllyal jelent-e meg ez a hatás?
- Milyen amerikai és magyar intézményi és informális szereplők játszottak kulcsszerepet az USA politikájának „importjában”?
- Mennyire bizonyult tartósnak, véglegesnek ez a hatás?

Ezen általános kérdésekre az egyes témákat feldolgozó szerzők persze nem tudtak minden egyes esetben kimerítően válaszolni, de a szükséges mértékű koherenciát ez a sorvezető biztosította.

* * *

A könyv fejezeteiből az amerikai hatások három jól elkülöníthető hulláma rajzolódik ki. Az első hullám az 1980–1990-es évekre tehető. Ekkor az ellenzéki mozgalmak támogatása (lásd Mark Palmer akkori nagykövet több fejezetben is említett szerepvállalását), majd a rendszerváltás folyamatában a Nyugat intézményrendszereihez (Európai Közösségek, NATO, OECD stb.) való csatlakozás segítése állt a kétoldalú kapcsolatok középpontjában. A demokratikus

intézmények átvétele, adaptálása mellett ekkor a legjelentősebb a privatizációban részt vevő vagy cégeket alapító amerikai befektetők hatása a magyar gazdasági életben, s ekkor a legteljesebb az amerikai közpolitikai rezsimek (így például a gazdaságpolitikában az úgynevezett washingtoni konszenzus vagy a védelempolitikában a NATO) hatása a magyar kormányzat működésére.

A második hullám a politika formális intézményeiről az informális(abb) területek felé irányította az érdeklődést. A magyar politika professzionalizálódásával a párt- és kampányfinanszírozás új megoldásait kellett keresni, és új eszközökre volt szükség a választók politikába történő bevonására is. A politikacsinálás személyiségközpontúságával (perszonalizáció, prezidencializáció – egyértelműen amerikai hatások) egyre inkább a politika eladásának és tervezésének magyar földön addig ismeretlen elemeit vetették be.

A (vélt vagy valós hatást gyakorló) „amerikai tanácsadók” az „angol tudósokhoz” hasonló referenciaponttá váltak a magyar közbeszédben, és – a 2000-es évek brit hatásainak elismerése mellett – az első magyar agytrösztök előképeit is a tengerentúlon kell keresnünk. Miután a versenyképességre törekvő politikusok belátták, hogy a politikai beszéd egyben cselekvés is, a politikai kommunikációs innovációk rohamszerűen érkeztek az országba, még ha alkalmazásuk konkrétumai az adott politikus, párt vagy kampánycsapat személyes döntéseitől is függöttek. A hatások második hulláma e könyv megjelenésekor az új típusú, online közvélemény-kutatások, illetve a Big Data alapú kampányok élesítése kapcsán is tart még – legalábbis ahol és amikor van erre megfelelő anyag és személyi erőforrás.

A harmadik hullám a tengerentúli ideológiai témák magyarországi megjelenéséhez kapcsolódik. Pár éve magától értetődően mondhatuk volna, hogy semmi közünk nincsen az amerikai egyetemi campusok online és offline vitáihoz. A 2010-es évek végére ugyanakkor a populista jobboldal globalizálódása következtében Magyarországon is munkálkodnak olyan szereplők, akik tökéletesítik a trollkodás „művészetét” és általában – az amerikai értékrenddel egyébként két-

ségesen összeilleszthető – illiberális retorikát. E közéleti harcosok természetesen nem maradtak ideológiai párbajellenfél nélkül, a kesztyűt Magyarországon is felvették az identitáspolitikai mozgalmak és a klasszikus liberalizmustól távolodó új progresszívek. Ha van adaptáció, az leginkább abban nyilvánul meg, hogy „magyarizált” helyzetekbe ágyazva, magyar pályán, magyarországi (párt)politikai mezekben vívnak a szereplők.

A magyar közéletben megfigyelhető amerikai hatások e három hulláma bizonyos tekintetben megfeleltethető a jelen kötet szerkezetének is. Az írások első blokkja a demokráciával, a politikai intézményekkel és a közpolitikai hatásokkal foglalkozik, a második a kampány- és médiaszféra fejleményeivel folytatódik, míg a harmadik a 2010-es évek nagy törésvonala, az „Amerika (Magyarország) az első” típusú jobboldal, és az identitáspolitikai által meghatározott liberális erők közötti ideológiai küzdelmek leírásával foglalkozik. A kötet zárásaként, az Epilógusban egy olyan, felvállaltan szubjektív álláspontot megjelenítő esszét közlünk, mely az amerikai és magyar demokrácia aktuális fejlődési trendjeit hasonlítja össze. Ez az írás karakteres állításokat fogalmaz meg, amelyeket a – fő hangsúlyait tekintve mégis csak leíró, magyarázó – könyv végén további gondolkodásra, vitára serkentő függeléknek tekinthetünk.

* * *

A kötet témáinak megválasztásakor nem törekedtünk, és nem is törekedhettünk teljességre. Már csak terjedelmi okok miatt sem egy politikatörténeti lexikont, hanem a 21. század elejének problémáival közvetlen módon foglalkozó könyvet szerettünk volna az olvasó kezébe adni. Így bővebben foglalkozunk az alkotmányozás, a környezetpolitika, a negatív kampányok, a hamis hírek vagy az új jobboldali (alt-right) mozgalmak hatásával, míg más hagyományos szempontok (például hogy külön fejezet szóljon az amerikai elnöki és a magyar miniszterelnöki pozíció hasonlóságairól és eltéréseiről) háttérbe szorultak.

Másrészt nem törekedhettünk teljességre amiatt sem, mert az amerikai politikai megoldások hazai adaptálásával kapcsolatos tudás egy része olyan személyekhez kapcsolódik, akik kormányzati vagy más aktív politikai pozícióban dolgoznak. Ez utóbbi szempont lehetett a kulcs abban, hogy a kötetben végül a tervezettnél kevesebb a Fideszhez vagy általában a belpolitikai jobboldalhoz kötődő szerző szerepel. Mintegy tucatnyi, a kormánynál, illetve a Fidesz-közeli agytrösztöknél, kutatóintézeteknél és médiatermékeknel dolgozó kollégát kértünk fel változatos témákra. Közülük volt, aki már eleve elhárította a felkérést, és számos olyan is, akit az eredeti felkérés elfogadása után a könyv készítése során szólított el a köteleesség. Az így kissé felbillenő tematikus (például szívesen olvastunk volna az ATV-n kívül más közéleti csatornákról is egy fejezetet) és politikai egyensúlyt nem tartjuk optimálisnak, de – mivel a szerkesztőkön kívül álló körülményekre vezethető vissza – el kellett fogadnunk.

További szempont volt a könyv tematikájának és szerzőgárdájának összeállításakor, hogy elsődleges célunk az amerikai hatások kapcsán elérhető legpontosabb *tudás*, s nem feltétlenül csak *tudományos tudás* megosztása volt. Ennek megfelelően felkértünk a magyar politika, agytrösztök és média világában aktív szereplőket is szerzőnek, akik gyakorlati munkájuk során alkalmazták az amerikai politika vívmányait vagy pusztán annak ötleteit, eljárásait. Mivel a gyakorlati szakemberek a magyar politikai élet fejleményei kapcsán nyilvánvalóan nem tekinthetők elfogulatlan szereplőknek, ezért az érintettek minden vonatkozó fejezetben explicit módon jelezték saját érintettségüket.* A szerzők véleménye tehát kizárólag a szerzők (s nem a szerkesztők vagy a kiadó) álláspontját tükrözi, de

* Az egyes szerzőkről bővebb életrajzi információ található a kötet végén. A kötet szerkesztőiként több agytröszt (Demos, IDEA) korábbi vagy jelenlegi munkatársaként, számos amerikai konferenciával, évtizedes politikai szakértői és kutatói munkával, több amerikai politikával kapcsolatos publikációval a hátunk mögött vállalkoztunk arra, hogy a szerzői szubjektivitás bátorítása mellett is egy tárgyilagos szöveget adjunk az olvasó kezébe.

átlátható, hogy ezt milyen pozícióból fogalmazzák meg. Ez a megoldás véleményünk szerint optimális, hiszen így első kézből származó információkat olvashatunk, de egyben az is világosan látható, hogy ezeket csakis egy szubjektív nézőpontból lehetséges megosztani.

Hasonló, az elméleti és a gyakorlati szempontok közötti egyensúlyra törekedtünk a könyv stílusa esetében. Nem egy nehezen érthető, tudományos nyelvezetű szöveget, hanem közérthető, a széles olvasóközönség számára is fogyasztható könyvet szerettünk volna közreadni. A könyv stílusa és formája ezért az akadémiai jellegű publikációk és a tudományos ismeretterjesztés határán áll.* Átlagosan rövidebb fejezetekből áll, mint a szokványos tanulmánykötetek, és a formális kutatási módszerek használata sem volt elvárás. Az viszont igen, hogy a magazincikkelnél mélyebben, megfelelő irodalommal és jegyzetanyaggal, a gyakorlati fejezetek esetében pedig pontos és ellenőrizhető információkra építve adják közre érvelésüket.

Összességében a szerzők, valamint a munkát számos hasznos megjegyzéssel segítő Török Gábor szakmai lektor személye garancia volt arra, hogy pontosság és szakmai igényesség szempontjából a könyv anyaga megfeleljen a legmagasabb tudományos elvárások-

* Pár szót itt érdemes a terminológiának is szentelni, mivel van néhány vizsgáztató fordítási probléma, melyek kapcsán érdemes világossá tenni a szerkesztők álláspontját. Bár el tudjuk fogadni, ha egy irodalomtörténész saját munkája kapcsán pl. „Az egyesült államokbeli irodalom fejlődése” címet tartaná a legpontosabbnak, véleményünk szerint ez kissé körülményes, és a köznyelvhez sem alkalmazkodik. Itt az USA-hoz tartozó melléknév az *amerikai* (ami persze ugyanúgy használható lenne pl. Brazília esetében, mégsem jellemző). Az amerikai alkotmánymódosításokat gyakran „alkotmánykiegészítésként” említik (különösen a szabadságjogokat garantáló első tíz, a *Bill of Rights* tekintetében), miközben „checks and balances” fordítása („fékek és egyensúlyok” vs. „fékek és ellensúlyok”) a mai napig a terminológiai viták gyújtópontja (vö. Mégis mi a fenét akar jelenteni az, hogy fékek és ellensúlyok? *Index.hu*, 2019. augusztus 13.). Mivel álláspontunk szerint az ilyen vitatott fordítások esetében jellemzően mindkét változat mellett szólnak érvek, ezért ezek használata kapcsán a döntést a szerzőkre hagytuk (vállalva annak ódiumát, hogy a könyv szóhasználata így nem lesz egységes).

nak. Szintén köszönettel tartozunk Lakner Zoltánnak, aki a kiadó részéről volt gondos szerkesztője a kéziratnak, és Kardos Gábornak, aki a szöveggondozásban segítette a szerkesztőket.

* * *

„Itt van Amerika... / Megtörtént a csoda: / A lánynevén szólítom, /
mint annyi régi napon.

Itt van Amerika, / hogyha átkarolom” – énekelte Komár László. Az amerikai politika hatásai a 21. század elejére nemhogy kartávolságba kerültek, de elválaszthatatlanul hozzátartoznak a magyar politikához, kisebb-nagyobb mértékben megjelennek minden kampányban, politikusi médiaszereplésben vagy közpolitikai vitában. Hogy csodának mindez mennyire tekinthető, azt az olvasóra bízunk.